

Vorming tot wereldburger

*Sommige scholen (waaronder islamitische scholen zoals het Cornelius Haga Lyceum) beloven aan de ouders dat ze hun kinderen tot wereldburgers zullen vormen. Bij moslimouders kan dit vormingsdoel inderdaad een gevoelige snaar raken. Het zou de moeite waard zijn **de aanbodzijde van de markt** nader te onderzoeken: als scholen zich trachten te profileren op het gebied van de vorming tot wereldburgers, welke doelgroepen hebben ze dan voor ogen en wat hebben ze werkelijk te bieden? Maar we kunnen het ook omdraaien. Laten we ons opstellen als een marktonderzoeker die wil nagaan welke bevolkingsgroepen zich aangesproken voelen door het idee dat hun kinderen op school tot wereldburger zouden worden gevormd. Als we honderd interviews afnemen onder geïnteresseerde ouders van kinderen tussen vier en twaalf jaar, zouden we hopelijk een aantal behoefteprofielen kunnen onderscheiden: welke wensen leven er **aan de vraagzijde van de markt** over de vorming tot wereldburger? Om de gedachten te bepalen, schetsen we hier een denkbeeldig behoefteprofiel van een veertigjarige Nieuwe Nederlander, belijdend moslim, die een middelbare school voor zijn kinderen moet kiezen.*

1. Nederlandse taal. Het moet een school zijn waar ze foutloos Nederlands leren spreken en schrijven en waar ze thuis raken in de Nederlandse omgangsvormen en in de cultuur en geschiedenis van ons nieuwe vaderland.

2. Meertaligheid.¹ Het zou mooi zijn als ze, ook van school uit, voldoende impulsen krijgen om zich tot een meertalige wereldburger te ontwikkelen. Behalve de Nederlandse taal moeten ze zich vlot in één of meer wereldtalen kunnen uitdrukken. Verder moeten ze zuinig zijn op de talen die ze zich tot nu toe eigen hebben gemaakt. Ook moeten we onze moedertaal niet verwaarlozen; die hebben ze nodig om met de familieleden in ons moederland te communiceren. Bovendien is beheersing van onze moedertaal in dit stadium nuttig in verband met het (kleine?) risico dat wij/zij toch willen of moeten remigreren.

3. Talentontwikkeling. We zoeken een school waar onze kinderen gestimuleerd en ondersteund worden om hun talenten in kaart te brengen en te ontwikkelen.

4. Nederlands staatsburgerschap. We beschouwen onszelf als Nederlandse burgers, met alle rechten, plichten en vrijheden die daarbij horen. We verwachten dan ook van de school dat zij onze kinderen helpt bij hun inburgering in de Nederlandse democratische rechtsstaat en dat zij hen vertrouwd maakt met de opvattingen over de scheiding van Kerk en Staat en met de beginselen van de Universele Verklaring van de Mensenrechten en het Kinderrechtenverdrag.

5. Rechtsveilige school. We zoeken een school die consequent is in haar burgerschapsvorming, en die dus uitdraagt dat het recht op gelijke behandeling en de aanspraak op burgerlijke grondrechten ook voor leden van etnische en religieuze minderheidsgroepen (en zelfs voor minderjarige leerlingen) geldt.²

6. Integratie in de Nederlandse multiculturele samenleving. We willen een school die bevordert dat alle jongeren integreren in (en participeren aan) de Nederlandse samenleving, in de context van een multiculturele Nederlandse samenleving waarin men verdraagzaam en zonder discriminatie met elkaar omgaat en waarin men anderstaligen en aanhangers van andere subculturen, religies, levensbeschouwingen, levensstijlen en voedingsgewoontes in hun waarde laat.

7. Emancipatie van minderheidsgroepen. Verder hopen we dat de school bijdraagt aan de emancipatie van etnische en religieuze minderheidsgroepen. En eigenlijk zou de school ook de belangen van *autochtone* sociaaleconomische achterstandsgroepen serieus moeten nemen.

8. Geen opgelegde assimilatie. We willen onze kinderen niet blootstellen aan een school die de autochtoon-Nederlandse en/of christelijke/katholieke identiteit centraal stelt en die van de andere leerlingen verwacht dat ze zich daarnaar voegen, dat ze zonder voorbehoud in de nationale en christelijke vieringen en folklores participeren, dat ze nationaal chauvinisme, vaderlandsliefde, koningsgezindheid en oranjegekte uitstralen, en dat ze de opvattingen en uitlatingen van de Nederlandse bestuurders, politici en opinion-leaders voor zoete koek slikken.

9. Veilig opvoedingsklimaat. Verder zoeken we een school waar onze kinderen van hun 12e tot hun 18e jaar veilig kunnen opgroeien, zich optimaal kunnen ontwikkelen en een goed basis kunnen leggen voor hun volgende levenstrajecten. We willen een veilig opvoedingsklimaat waar ze gevrijwaard zijn van overmatige groepsdruk tot het gebruik van alcohol, tabak en drugs, of tot nachtbraken en seksueel experimen-

¹ Het lijkt ons niet strikt noodzakelijk dat onze kinderen op school de taal van de Koran leren spreken, lezen en schrijven, afgezien van de Arabische grondbegrippen uit de islam. Maar dat komt misschien door het feit dat mijn partner en ik niet uit een Arabisch-sprekend land komen.

² Vergelijk <http://www.onderwijsethiek.nl/ethische-kroniek/de-rechtsveilige-school/>

teergedrag; waar ze gestimuleerd worden tot zelfstandig denken en functioneren; en waar ze weerbaar worden gemaakt tegen discriminatie en tegen de verleidingen van politiek extremisme en radicalisme.

10. Godsdienstige opvoeding. We zijn er niet op tegen, onze kinderen naar een islamitische school te sturen, mits de school hun voldoende ruimte laat om hun eigen weg te gaan (dus geen verplichting om een hoofddoek en preutse kleding te dragen, geen segregatie tussen jongens en meisjes, geen orthodoxe geloofsdwang, geen verkettering van bepaalde stromingen binnen de islam). Maar in elk geval moet het een (al dan niet islamitische) school zijn waar er voldoende ruimte is één van de wereldreligies te belijden; waar godsdienstvrijheid (en de vrijheid om niet meer te geloven) serieus wordt genomen; en waar kennis van en verdraagzaamheid jegens de wereldreligies en andere gangbare levensbeschouwingen actief bevordert wordt.

11. Dubbele loyaliteiten. Sommige landen (Turkije en Marokko) laten hun burgers niet los als ze geëmigreerd zijn: de emigranten en hun kinderen behouden de nationaliteit van hun land van herkomst. Ik ben daar geen voorstander van. Ik wil geen school die haar leerlingen vastpint op de rechten, plichten en loyaliteiten die voor burgers van hun land van herkomst gelden, of die zich zelfs als spreekbuis van het staatsapparaat aldaar opstelt.

12. Aanvaarding van de eigen 'roots'. Maar anderzijds vinden we het pedagogisch belangrijk dat onze kinderen hun 'roots' kennen en aanvaarden. We zouden het op prijs stellen als de school kans ziet onze kinderen te ondersteunen in hun streven de cultuur, geografie en geschiedenis van ons land van herkomst te leren kennen en op hun waarde te leren schatten.

13. Wereldburgerschap. Ik ben me bewust van het risico dat onze kinderen als nieuwe Nederlanders en als moslims verscheurd raken door alle tegenstrijdige krachten die op hen worden uitgeoefend.³ Wij zoeken een school die hen helpt in dat complexe en verwarrende krachtenveld op eigen benen te staan en een eigen identiteit als wereldburgers te ontwikkelen. Niet alleen de uitgangspunten betreffende de scheiding van Kerk en Staat en de Mensen- en Kinderrechten kunnen daarbij een richtsnoer zijn, maar ook het Handvest van de Verenigde Naties (erkenning van de staatssoevereiniteit en het streven naar geweldloze conflictoplossing). Het morele kompas van de wereldburger wordt tevens geijkt op de beginselen van mondiale duurzaamheid en internationale solidariteit en rechtvaardigheid, die verder reiken dan het geborneerde eigenbelang van de natiestaat.

14. Betrokkenheid en kritische distantie. Dat idee van wereldburgerschap mag geen zweverige boel worden. Leerlingen moeten zich betrokken gaan voelen op de wereld om zich heen, zowel lokaal en nationaal als internationaal en mondiaal. Ze moeten zich oefenen informatie te verzamelen over brandende kwesties, met voldoende kritische distantie, zodat ze te weten komen hoe de verschillende actoren erover denken en welke belangen er spelen, zodat ze normen en waarden kunnen identificeren die in het spel zijn, en zodat ze eventueel zelfs mogelijke oplossingsrichtingen kunnen uitstippelen.⁴

Wes Holleman

weblog onderwijs 23-7-2019

<http://www.onderwijsethiek.nl>

>>> *Bijlage: vorming tot wereldburger (de aanbodzijde)* >>>

³ Ze zijn nog geen echte Nederlander, ze zijn geen trouwe onderdaan meer van ons moederland, ze zijn losgedreven van de familieleden die daar nog wonen, ze zijn marginale moslims in een christelijke of seculiere wereld. Er wordt op hen een appèl gedaan: om zich aan te passen aan de opvattingen en gewoonten van hun autochtone medeburgers; om het Nederlandse populistische regeringsbeleid te omarmen; om geloof, taal en cultuur van hun ouders en familieleden niet te verloochenen; om loyaal te blijven aan ons land van herkomst; en om solidair te zijn met de geloofsgenoten van de wereldwijde islam, met onze eigen geloofsgemeenschap daarbinnen, of met het lot van de Arabisch sprekende volkeren. [Volgens de islamitische traditie wordt van moslims loyaliteit verwacht met de wereldwijde islamitische geloofsgemeenschap (Al-oema). Maar ik neig meer naar het gedachtengoed van Fethullah Gülen, die vrome dienstbaarheid in een inclusieve relatie tot de lokale, nationale en mondiale samenleving bepleit.]

⁴ Kritische distantie is met name ook vereist bij dilemma's rond burgeroorlogen, volkssoevereiniteit, zogenoemde terroristen, zogenoemde vrijheidsstrijders, en staatsgrenzen die etnische en taalterritoria doorsnijden.

Vorming tot wereldburger: de aanbodzijde ⁵

Algemeen:

https://en.wikipedia.org/wiki/Global_citizenship_education

<https://www.internationalisering.nl/modules/wereldburgerschap/> (Nuffic)

http://www.kortlopendonderzoek.nl/onderwijs_pdf/PK70_Mondiale%20vorming%20en%20wereldburgerschap.pdf
(UvA 2008)

Canon voor wereldburgerschap (NCDO) ⁶

<https://docplayer.nl/418388-Vensters-op-de-wereld.html> (2009)

<https://www.slideshare.net/jeroenbottema/canon-voor-wereldburgerschap-1056402> (2009)

<http://www.ncdo.nl/sites/default/files/Wereldburgerschap%20onderwijs%20Kohnstamm%20instituut.pdf>

Unescoscholen

<https://www.unescoscholen.nl/dossier/unesco-scholennetwerk>

<http://www.unescoscholen.nl/over-unesco-scholen/>

<http://www.unescoscholen.nl/wp-content/uploads/2011/11/kwaliteitskader-UNESCO-schoolprofiel1.pdf>

<https://www.internationalisering.nl/modules/de-doorlopende-leerlijn-unesco-scholen/>

<https://www.trouw.nl/nieuws/hoer-maak-je-een-wereldburger-van-een-kind-bcdd0e44/> (9/10/2018)

<https://en.unesco.org/themes/gced> (global citizenship education)

<https://en.unesco.org/themes/gced/definition>

Scholen op islamitische grondslag

<https://deisbo.nl/besturen/adressen/>

De Gülenfilosofie: vrome, dienstbare wereldburgers

<https://www.hizmetbeweging.nl/over-hizmet/wat-is-de-hizmetbeweging/>

<https://www.hizmetbeweging.nl/2013/11/integreren-in-de-participatiesamenleving/>

<https://nos.nl/artikel/2127617-vijf-vragen-over-gulen-scholen.html> (22/8/2016)

<https://www.nrc.nl/nieuws/2016/08/22/halve-klas-leeg-op-gulen-scholen-3943777-a1517487>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Stichting_Cosmicus (cosmicus=wereldburger)

<http://www.cosmicus.nl/historie/>

Metis Montessorilyceum: <https://www.hetmml.nl/index.php/de-school/historie/>; zie ook de visitatie-2014:

<https://www.internationalisering.nl/modules/de-doorlopende-leerlijn-unesco-scholen/lessen/4-kwaliteitszorg/hoofdstukken/4-2-4-visitatie-cosmicus-montessori-lyceum-2014/>; en de fricties op cosmicusscholen, gesignaleerd door <http://www.onderwijsethiek.nl> (zoek > cosmicus)

⁵ Onderstaand lijstje heeft *niet* de pretentie een compleet overzicht te geven van Nederlandse bekostigde onderwijsinstellingen die vorming tot wereldburgerschap aanbieden.

⁶ Nationale Commissie voor Internationale Samenwerking en Duurzame Ontwikkeling